

Kimlik ve Cyrano

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Olmayacak iki olgu görünmez bir elin düzenleyiciliğinde yan yana geldiğinde insanın şaşırması zamanın ve mekânın belirleyiciliği karşısındaki duyduğumuz çaresizliğin ve kendimize acınışımızın mahcup bir ifadesidir. Bize yaşadığımız

her şeyin bir vehim olduğunu düşündürür ve gerçeğimizin nerede, kimde düğümlendiğini sorgular.

Aslında vehimlerin en büyüğü ve ürkütücü olanı, kendi benliğimizle ilgili olanlardır. Evrendeki varoluşumuza tayin ve tarif ettiğimiz mana ise, eğer benlik denilen olgu, onun sınırları içinde oluşan kimliğin de bir yanılsama olduğunu insan bir süre sonra ansızın fark eder. Çünkü, bir tek konum, bir tek tanım yoktur ve 'maske' bu gerçeği açıklamakta çok aciz kalacaktır. Maske dışı karşı kullandığımız yüzdür; oysa bir de içimizde kendimize karşı takındığımız suratlarımız var. Gizlerini, gerekçelerini kendimiz de bilmiyoruz.

Kundera, son ve kötü olmasa da zayıf romanında, Kimlik'te, karısına onun yabancı bir hayranıymış gibi

mektup yazan bir adamı anlatıyor. Adam, mektuplarını C.D.B diye imzalıyor ve bir süre sonra anlaşılıyor ki, bu Cyrano da Bergerac demektir. Başkasının yerine geçerek kendi sevgilisine aşkını anlatan, kendisiyken kendisi olamayan değil, ancak kendisi olamazken kendisi olan, çünkü daima kendisine sürgün, çünkü asla kendi dışında bir şey olmak istemeyen Cyrano. Oysa, "Cyrano" diyor Kundera; "kıskançlık duymadan yaşayamaz." Ne kadar yanlış. Cyrano'nun, sorunu kıskanmak değil kıskanamamaktır; çünkü, kıskanmak bir güç vehminden kaynaklanır. Cyrano ise ne kadar güçlü ve güçsüz olduğunu bilecek kadar şair ve cengâverdir.

Tam bu kitabı bitirdiğim günlerde bir dostumun, yıllar önce bir seyyar sokak hurdacısından alıp bana verdiği, bir avuç ayasından daha küçük siyah bir defter, kitap ve kâğıt yığınlarının arasından elime geldi. Öyle Borges bozması yazarların uydurmadan buldukları türden değil, basbayağı bir defter. İçinde Fransızca şiirler vardı; birisinin şiir defteriydi. Özel şeyleri karıştırmaktan tik-sindiğim için şöyle üstünkörü kurcalayıp kenara koymuştum. Yeniden baktım ve fark ettim ki, o inanılmayacak kadar güzel ve küçük elyazısıyla yazılmış defterin sonundaki şiirler aslında Cyrano oyununun bir bölümüdür:

Önce, Cyrano'nun burnuyla ilgili muhteşem tiradı var. Ardından 'nedir ki puse' diye başlayan bölüm yer alıyor ve nihayet son parça, Cyrano'nun Christian'ın yerine geçip Roxane'a aşkını, elbette Christian'ın aşkı olarak itiraf ettiği bölümden sonraki kısım geliyor. Onların birleşmelerini izlediği yani bir kez daha kendisi olduğu sahne. Onca çarpıcı bölüme karşın bu parçanın deftere alınması ilginçti. Belli ki, defterin sahibi Cyrano'nun gerçeğini yakalamıştı: Kimse kendisi olmadan başkası olamaz ve bir kez kendiniz olmayı kabul ettikten sonra, başkası olmanıza olanak yoktur. O da ancak vazgeçiş kudretini gösterebildiğiniz kadar öyledir. Ondan sonra takacağınız maskeler başkaları için değil, olsa olsa kendiniz içindir ve olsa olsa bir tiyatro yaşamak maksadıyladır.

Cyrano'yu otuz yıldır okuyorum. Lime lime olmuş bir MEB klasikleri kitabı olarak ve Sabri Esat'ın Türkçeden daha fazla yaşayacak çevirisinden okuyor ve yıllardır düşünüyorum. Sorun galiba Cyrano olmakta, Cyrano olanlarda değil, Roxane'dadır. Önce karşısındaki Cyrano olduğunu anlayamayan, sonra da onun Cyrano olduğunu bile bile Roxane olmayı sürdürenlerdedir. Kimlik, kısacası, Cyrano'nun olamaz, Roxane'ın, onun eksikliğinin, yetersizliğinin sorunudur.